

Uchwała z dnia 22 lutego 2006 r., III CZP 129/05

Sędzia SN Jacek Gudowski (przewodniczący)

Sędzia SN Gerard Bieniek

Sędzia SN Jan Górowski (sprawozdawca)

Sąd Najwyższy w sprawie z wniosku Banku BPH S.A. w K. przeciwko Jarosławowi W. o nadanie klauzuli wykonalności, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 22 lutego 2006 r. zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Katowicach postanowieniem z dnia 21 listopada 2005 r.:

"Czy dopuszczalne jest nadanie klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu na podstawie art. 788 § 1 k.p.c. na rzecz banku powstałego w wyniku połączenia z innym bankiem, który wystawił wymieniony tytuł egzekucyjny?"
podjął uchwałę:

W razie połączenia banków można nadać bankowemu tytułowi egzekucyjnemu wydanemu przez bank przejmowany klauzulę wykonalności na rzecz banku przejmującego (art. 788 § 1 k.p.c.).

Uzasadnienie

Postanowieniem z dnia 15 lipca 2005 r. Sąd Rejonowy w Katowicach oddalił wniosek Banku BPH S.A. w K. o nadanie klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu wydanemu na rzecz wnioskodawcy przez jego poprzednika prawnego Powszechny Bank Kredytowy S.A. w W., Oddział w P.T.

W związku z rozpoznaniem zażalenia wnioskodawcy na to postanowienie Sądowi Okręgowemu w Katowicach nasunęły się wątpliwości, czy art. 788 § 1 k.p.c. może mieć zastosowanie do bankowego tytułu egzekucyjnego ze względu na odrębną regulację zawartą w art. 96-98 ustawy 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (jedn. tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 72, poz. 665 ze zm., dalej: „Pr.bank.”). Wyraził pogląd, że skoro Prawo bankowe zawiera kompleksowe unormowanie w

zakresie rozszerzenia możliwości egzekucji na podstawie bankowego tytułu egzekucyjnego co do innych osób niż w nim wskazane (art. 98 Pr.bank.) to wyklucza w tym zakresie możliwość stosowania przepisów kodeksu postępowania cywilnego (art. 778¹, 779 § 2 i art. 787-789²).

Sąd zauważył, że doktryna i judykatura dopuszcza możliwość nadania klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu na rzecz następcy ogólnego na podstawie art. 788 § 1 k.p.c. Oceniał, że stanowisko to budzi poważne zastrzeżenia ze względu na art. 96 ust. 2 Pr.bank., z którego wynika, że zarówno bank, który wystawia tytuł egzekucyjny, jak i bank, na rzecz którego egzekucja ma być prowadzona, to ten sam podmiot.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W judykaturze utrwalony jest pogląd, że zagadnienie prawne stanowiące przedmiot pytania prawnego może dotyczyć tylko takich problemów prawnych, które pozostają w związku z rozstrzygnięciem sprawy. Obecnie przesłanką odmowy podjęcia uchwały przez Sąd Najwyższy jest brak konieczności wyjaśnienia zagadnienia prawnego (art. 61 § 1 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym, Dz.U. Nr 240, poz. 2052, ze zm.).

Wprawdzie Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 11 października 2001 r., III CZP 45/01 (OSNC 2002, nr 6, poz. 73) rozważał podobny problem, niemniej dotyczyła ona jeszcze bankowego tytułu wykonawczego wystawionego na podstawie art. 53 ust. 2 ustawy z dnia 31 stycznia 1989 r. – Prawo bankowe (jedn. tekst: Dz.U. z 1992 r. Nr 72, poz. 359 – dalej: „Pr.bank. z 1989 r.”), tj. poprzedniego stanu prawnego. Istniała zatem podstawa do przyjęcia, że występuje konieczność wyjaśnienia przedstawionego zagadnienia prawnego. (...)

Połączenie banków może nastąpić wyłącznie przez przeniesienie całego majątku banku przejmowanego na bank przejmujący za udziały albo akcje, które bank przejmujący wydaje członkom albo akcjonariuszom banku przejmowanego (art. 124 ust. 3 Pr.bank.). Do następstwa prawnego, które jest przesłanką stosowania art. 788 § 1 k.p.c., dochodzi tylko po stronie jednego z łączących się podmiotów – banku przejmowanego. Jeżeli więc przed połączeniem wierzycielem był bank przejmujący i wystawił on bankowy tytuł egzekucyjny, to przedstawiony problem nie występuje. Powstaje dopiero wtedy, gdy tytuł ten wystawił bank przejmowany. Zagadnienie prawne zostało więc ujęte zbyt szeroko.

W świetle reguł semantycznych znaczenie art. 788 k.p.c. nie budzi większych wątpliwości; stosuje się go do wszystkich przypadków następstwa prawnego. Zawarte w nim unormowanie obejmuje wszelkie tytuły egzekucyjne, tj. sądowe i pozasądowe. W doktrynie, podobnie jak w judykaturze, w zasadzie jednolicie wskazuje się na brak istotnych argumentów, które pozwalałyby wyłączyć *a limine* stosowanie tego przepisu do jakiegoś rodzaju tytułów egzekucyjnych (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 2 kwietnia 2004 r., III CZP 9/04, OSNC 2005, nr 6, poz. 98). Takie wykluczenie wymagałoby normatywnego wyszczególnienia.

Wbrew zapatrywaniu Sądu Okręgowego, za wyłączeniem stosowania art. 788 § 1 k.p.c. nie przemawia utrata zdolności sądowej przez jego wystawcę w rezultacie jego połączenia z innym bankiem. Niezależnie od tego, że tak istotne zdarzenie prawne, jakim jest utrata mocy tytułu egzekucyjnego, następuje na podstawie wyraźnego przepisu (por. np. art. 295 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze, Dz.U. Nr 60, poz. 535 ze zm.), nie można wskazać ważnej przyczyny wystąpienia takiego skutku. Zauważyć trzeba, że także śmierć wierzyciela, który uzyskał jeden z tytułów egzekucyjnych określonych w art. 777 pkt 4-6 k.p.c., nie prowadzi do utraty ich mocy i nikt nie kwestionuje uprawnienia jego spadkobierców do wystąpienia z wnioskiem o nadanie na ich rzecz klauzuli wykonalności.

Wprawdzie relacja pomiędzy art. 788 k.p.c. a art. 98 Pr.bank. jest dyskusyjna, ale – nie wdając się w spory doktrynalne – należy podkreślić, że przepis Prawa bankowego dotyczy tylko następstwa prawnego w postępowaniu klauzulowym po stronie dłużnika banku. Wskazuje on, przeciwko komu, oprócz dłużnika, może zostać nadana klauzula wykonalności, nie dotyczy natomiast sukcesji po stronie wierzyciela i tym samym należy uznać za trafny, dominujący w doktrynie i znajdujący potwierdzenie w judykaturze, pogląd, że kwestię następstwa prawnego ogólnego po stronie wierzyciela w postępowaniu o nadanie klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu należy rozstrzygnąć na podstawie art. 788 § 1 k.p.c. (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 11 października 2001 r., III CZP 45/01). Z samego charakteru instytucji bankowego tytułu egzekucyjnego wynika natomiast, że niedopuszczalne jest nadanie takiemu tytułowi klauzuli wykonalności na rzecz innego podmiotu niż bank (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 2 kwietnia 2004 r., III CZP 9/04).

Do nadania bankowemu tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności na podstawie art. 97 Pr.bank. konieczne jest, aby wierzytelność wynikała bezpośrednio z czynności bankowej oraz aby jej źródłem była czynność bankowa dokonana bezpośrednio z bankiem. Klauzula może zostać wydana wyłącznie przeciwko osobie, która tej czynności dokonała i jeśli dłużnik złożył pisemne oświadczenie o poddaniu się egzekucji. Ujęcie to odpowiada co do zasady dodanemu ustawą z dnia 2 lipca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 172, poz. 1804) przepisowi art. 786² k.p.c., zgodnie z którym w postępowaniu o nadanie klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu sąd bada, czy dłużnik poddał się egzekucji oraz czy roszczenie nim objęte wynika z czynności bankowej dokonanej bezpośrednio z bankiem.

Wśród przedstawionych przesłanek wątpliwości dotyczą przesłanki podmiotowej. Rozstrzygnąć należy, w jaki sposób interpretować sformułowanie, że klauzula może być wydana „wyłącznie przeciwko osobie, która bezpośrednio z bankiem dokonała czynności bankowej”.

Analizowane zagadnienie wymaga odpowiedzi na pytanie, jak rozumieć zawarte w art. 97 ust.1 Pr.bank. wymaganie „bezpośredniości” w razie następstwa prawnego ogólnego po stronie banku. W szczególności, czy wymaganie to jest spełnione, gdy dłużnik dokonał wprawdzie czynności bezpośrednio z bankiem, lecz z innym niż ten, który występuje o nadanie na swoją rzecz klauzuli wykonalności. Stanowisko, że bank wskazany w art. 97 ust. 1 Pr.bank. nie musi być tym samym bankiem, który występuje o nadanie klauzuli wykonalności na swoją rzecz, znajduje oparcie w warstwie składniowej i znaczeniowej tego przepisu. Stanowiąc o banku, nie wprowadza zastrzeżenia, aby był to ten sam bank, który ubiega się o nadanie na jego rzecz klauzuli.

Przy interpretowaniu omawianej formuły bezpośredniości nie można abstrahować od istoty i zasad sukcesji generalnej. Następca prawny wstępuje w takim wypadku w sytuację prawną banku poprzednika ze wszystkimi konsekwencjami prawnymi. Staje się więc wierzycielem w zakresie uprawnień, które wynikały z czynności bankowej dokonanej przez poprzednika z dłużnikiem, powinien być zatem traktowany jako „bezpośredni” wierzyciel takiego dłużnika w rozumieniu art. 97 ust. 1 Pr.bank. (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 11 października 2001 r., III CZP 45/01).

Konkludując trzeba przyjąć, że zmiana podmiotowa po stronie wierzyciela, jeżeli następcą prawnym ma status banku, nie oznacza, że wymaganie dokonania czynności bezpośrednio z bankiem nie zostało spełnione.

Brak także przekonywających argumentów pozajęzykowych, które pozwoliłyby na odstępstwo od wykładni literalnej. Odwołując się do genezy omawianego unormowania Prawa bankowego trzeba zauważyć, że krytyka, która doprowadziła do stwierdzenia niekonstytucyjności art. 53 ust. 2 Pr.bank. z 1989 r. (orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 maja 1995 r., K 12/93, OTK Zb.Urz. 1995, nr 1, poz. 14), wyływała z potrzeby zapobiegania posługiwaniu się przez banki uproszczonym, pomijającym postępowanie rozpoznawcze, sposobem dochodzenia roszczeń wynikających z wierzytelności nabytych od podmiotów niebędących bankami. Charakterystyczne jest, że Trybunał ograniczył sentencję do zakwestionowania tego przepisu tylko w takim zakresie. Identyczne stanowisko zajął Sąd Najwyższy (por. wyrok z dnia 7 maja 1997 r., II CKN 139/97, OSNC 1997, nr 10, poz. 155). Dodać należy, że Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 26 stycznia 2005 r., P 10/04 (OTK-A Zb.Urz. 2005, nr 1, poz. 7) nie zakwestionował omawianego przywileju bankowego określonego w obecnym stanie prawnym w art. 96-98 Pr.bank., stanowiącego odstępstwo od typowego modelu ochrony sądowej, przerzucającego konieczność wszczęcia sprawy na dłużnika. Skoro więc brak podstaw do zakwestionowania tego uprzywilejowania, to tym bardziej nie można za trafną uznać wykładni restrykcyjnej wobec banków, polegającej na wyłączeniu stosowania do nich art. 788 k.p.c.

Nie jest też trafny argument wyprowadzony przez Sąd Okręgowy z unormowania zawartego w art. 96 ust. 2 Pr.bank. Przepis ten należy rozumieć w ten sposób, że nakłada on obowiązek wskazania banku, na rzecz którego ma się toczyć egzekucja w czasie wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego. Regulacja ta nie ma zatem znaczenia normatywnego co do skutków następstwa prawnego pomiędzy bankami.

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy podjął uchwałę, jak na wstępie.